

УДК: 378.017

*Уманский государственный
педагогический университет
имени Павла Тычины,
г. Умань, Украина*

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ ТУРИСТСКО-КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В статье проведен научно-теоретический анализ воспитательного потенциала туристско-краеведческой деятельности. Проанализированные пути популяризации туристско-краеведческой деятельности среди молодежи.

Ключевые слова: туристско-краеведческая деятельность, туризм, краеведение, туристические походы, путешествия, экскурсии.

Maksutov Andrii Oleksiyovich

*Uman state pedagogical
university of the name of Pavlo Tychini
Uman, Ukraine*

EDUCATOR POTENTIAL OF TOURIST-REGIONAL ACTIVITY

Abstract. A summary about educator potential of tourist-regional activity is theoretical reasonable in the article. The analysed ways of popularization of tourist-regional activity are among young people.

Keywords: tourist-regional activity, tourism, study of a particular region, walking tours, trips, excursions.

Надзвичайно важливе місце в національній системі освіти і виховання займає туристсько-краєзнавча діяльність, яка спрямовує свої зусилля на забезпечення потреб молоді в творчій самореалізації, здобуття нею позашкільної освіти, умінь і навичок за інтересами. Туристичні походи, краєзнавчі експедиції, екскурсії є важливими засобами формування у підростаючого покоління національної свідомості, любові до рідного краю,

його природи, історико-культурної спадщини, виховання свідомих патріотів української землі.

Туристсько-краєзнавча діяльність в Україні багата на традиції, плідні пошуки та відкриття. Знання рідного краю не просто збагачує і звеличує людину, воно служить своєрідним містком, що єднає покоління минулі з поколіннями прийдешніми.

Поняття «краєзнавство» в різні часи мало різне значення. Видатний український педагог К. Ушинський уперше дав визначення краєзнавства як педагогічного поняття, виділивши в ньому суспільно-економічний, освітньо-виховний і методичний аспекти [4, с. 47]. Він наповнив загальноживаний тоді термін «батьківщинознавство» загальнопедагогічним змістом. Саме у краєзнавстві К. Ушинський убачав могутній засіб вивчення країни. Навчання географії на місцевому матеріалі дало поштовх до зародження батьківщинознавчого напрямку в географії, який став основою сучасного краєзнавства.

Втілення краєзнавчого принципу в життя тісно було пов'язано з ім'ям С. Русової, яка вважала, що прищепити дитині національні риси можна, лише орієнтуючись на специфіку природи, географічне розташування, клімат, історію рідного краю [3, с. 83].

Академік С. Рудницький розглядав краєзнавство як так зване етнографічне, історичне, літературне тощо; а також як синтетичне утворення, яке включає в себе різні його види. У своїх працях він неодноразово звертав увагу на зв'язок географічної освіти і краєзнавства. Фундатор національного комплексного краєзнавства, писав у своїй «Нинішній географії» у 1905 році: «На поняття вітчизни і народності складаються дуже різні елементи; антропо- і етнологічний, фільольогічно-літературний, історично-політичний і інші, але, без сумніву, найважливіший є географічний, бо народ без рідного краю – тростина, вирвана з почви..., якщо пізнане язика і літератури свого народа, его історії, побуту і звичаїв і т.н. є загально-признане важним, то неменше, на мою думку, важне і потрібне є пізнання рідного краю, на котрім сей нарід виріс і

розвивається. І є обов'язком всякого, що почувається до крихітки патріотизму, учитися пізнавати і любити свій рідний край не лиш словами, а душею» [2, с. 43]. У своїх працях учений визначав Україну як цілісну географічну одиницю, розробив план дослідження та вивчення її географії в усіх аспектах. С. Рудницький радив починати географічне вивчення свого краю з краєзнавства, а на його основі здійснювати вивчення початкового курсу географії України. На його думку, національна територія – це головна основа нації. Іншими основами нації є рідна культура, єдині історико-політичні традиції, типові расові ознаки, власна мова.

Варто зауважити, що у визначенні власне терміну «краєзнавство» наріжним поняттям є слово «край». Як зазначав І. Франко, у тодішній науці краєзнавство в основному значенні трактувалося як «опис краю і його природних умов, географія з орографією і гідрографією, геологія, опис фауни і флори, клімату і тому подібне, одним словом, природознавство краю».

На нинішньому етапі розвитку туристсько-краєзнавчої діяльності більшість учених розглядають краєзнавство як комплексне, наукове і всебічне вивчення певної території (села, міста, області, краю); це популяризація і використання цього пізнання з метою наближення життя до науки; це засіб навчання і виховання національно свідомих громадян.

Розвиток краєзнавства неможливий без туризму, туристичних походів і подорожей. Туризм – одне з найважливіших явищ сучасності, яке підпорядковується дії об'єктивних законів розвитку суспільства; це один із видів активного відпочинку, у якому поєднуються пізнавальні, спортивно-оздоровчі й культурно-розважальні цілі; це подорожі у вільний час, пов'язані з від'їздом за межі постійного місця проживання.

Туризм – це не тільки фізичний розвиток, бадьорість і працездатність, це відмінний засіб виховання у молоді цілеспрямованості, зібраності, прагнення до пізнання. Романтика пізнання – чи не найцінніша особливість туризму, за словами М. Крачила [1, с. 190].

Експерсії, прогулянки, туристичні походи, подорожі – важливий засіб формування та розширення світогляду молоді. Вони дають можливість краще пізнати історію та географію Батьківщини, пробуджують глибоку любов до природи. Вивчивши рідний край, оволодівши пошуково-дослідницькими навичками, здійснюючи свої «маленькі» відкриття, краєзнавці знайомляться із досвідом складних взаємовідносин природи і суспільства. Постійна робота розуму, душі і працелюбних рук, безперечно, буде сприяти самопізнанню і самовизначенню, а в кінцевому результаті – моральному становленню особистості, її громадської зрілості. Багатство змісту, різноманітні форми і методи туристсько-краєзнавчої роботи переконують нас у тому, що будь-який з краєзнавчих напрямів має необмежені можливості для ідейно-патріотичного, історико-інтернаціонального, естетичного, екологічного, фізичного виховання молоді.

Туристичні подорожі та експерсії є великою школою життя для підростаючого покоління. Крім виховання високих моральних якостей та естетичних почуттів, вони розвивають спостережливість, уяву. Збагачуючи свій розум теорією і практикою пізнання дійсності, молодь пізнає життя у всій його різноманітності. Туристсько-краєзнавча робота дає багато нових вражень: студенти вчаться розкривати причинно-наслідкові зв'язки у природі, краще усвідомлювати та розуміти окремі явища і закони природи. Експерсії та походи по рідному краю є однією з найважливіших форм розширення та закріплення знань. Величезна значущість туристсько-краєзнавчої роботи полягає, насамперед, у тому, що через неї можна реалізувати один із головних принципів навчання і виховання – принцип єдності теорії і практики, зв'язку навчання з життям. Теоретичні знання, здобуті в аудиторії, під час походів та експерсій отримують практичне застосування (пошуки корисних копалин, вивчення ґрунтів, метеорологічні та гідрологічні спостереження, збирання лікарських та інших цінних дикорослих рослин, проведення різних меліоративних заходів тощо). Самостійне виконання практичних завдань сприяє систематизації та поглибленню вивченого матеріалу про рідний край.

У походах студенти привчаються до самообслуговування, виробляють потрібні в житті навички і вміння, допомагають один одному, раціонально організують і культурно проводять свій відпочинок, зміцнюють здоров'я, виховують силу волі, високі моральні якості. Експедиції і туристичні походи відіграють важливу роль у формуванні колективу, виховують самостійність, підвищують відповідальність за доручену справу. У сформованому у походах колективі з високим моральним гарту слабкий стає сильнішим, боязкий – сміливішим, байдужий – чуйнішим, лідар не може уникнути праці. У згуртованому єдиною метою колективі, якою є туристична група, кожна особистість розкриває свої душевні якості, у них викристалізуються найкращі риси характеру [1, с. 190]. Таким чином у подорожі люди перебувають у колективі, у постійному контакті з іншими людьми, дуже часто в нестандартних умовах і обставинах. Усе це сприяє формуванню товарищескості й колективізму, взаємодопомоги і чуйності до навколишнього, толерантності, вміння знаходити компроміс і досягати спільної думки, причому не утискуючи, а навпаки розвиваючи власну індивідуальність, особистісні якості й здібності.

Туризм позитивно впливає на фізичний розвиток молоді. Лікарі встановили, що ті, хто займається туризмом, хворіють на 30-35 % менше від інших і на 40-45 % довше можуть займатися фізичною і розумовою працею.

Подорожуючи стежками рідного краю, людина долає численні перешкоди, виробляючи необхідні риси характеру, вчиться спостерігати, здійснювати свої маленькі відкриття, аналізуючи складні відносини між природою і Homo sapiens. Цей процес досить активно впливає на фізичний, інтелектуальний, соціальний і духовний розвиток підростаючої особистості, формування її патріотичних якостей.

У туризмі закладений могутній патріотично-виховний потенціал. У туристичних походах складаються умови для близького контакту з природою, для її пізнання, естетичного сприйняття, формування дбайливого ставлення до природних багатств, поняття сутності і значення справи охорони природи.

Безпосереднє знайомство з історією, географією і культурою країни допомагає молодому поколінню зрозуміти й цінувати свою Батьківщину, її народ.

Виховне значення туризму у формуванні патріотизму яскраво охарактеризував письменник К. Паустовський: «Якщо хочете бути справжніми синами своєї країни і всієї Землі, людьми пізнання і духовної волі, людьми мужності і гуманності, праці і боротьби, людьми, які створюють духовні цінності, - будьте вірними музі далеких мандрівок і подорожей у міру своїх сил і вільного часу, тому що кожна подорож – це проникнення у сферу значного і прекрасного».

Багатогранне і невичерпне, різноманітне життя рідного краю дає майбутньому учителеві невичерпне джерело наочного матеріалу для навчання і виховання підростаючого покоління. Це допомагає цікаво подавати новий матеріал, поєднуючи теорію з практикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : навчальний посібник / М. П. Крачило. – К. : Вища школа, 1994. – 190 с.
2. Рудницький С. Л. Декілька заміток до справи районізації України // Історія української географії. – Вип. 2, 2000.– 43 с.
3. Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори : У 2 кн. / С. Ф. Русова – Кн.1 ; за ред. Є. І. Коваленко. – К. : Либідь, 1997. – 83 с.
4. Ушинський К. Д. Теоретичні проблеми виховання і освіта. Вибрані пед.твори:У 2 т. / К. Д. Ушинський – К., 1983. – т.1. – 47 с.